

ISSN 3093-3641

TẠP CHÍ **DÂN TỘC HỌC**
VÀ
TÔN GIÁO HỌC

Số 05 (05), 2025

TẠP CHÍ DÂN TỘC HỌC VÀ TÔN GIÁO HỌC

Số 05 (05), 2025

Giấy phép số 120/GP-BVHTTDL, Bộ Văn hóa, Thể thao và Du lịch cấp ngày 05/9/2025
Bìa: Duy Hải. Chế bản và in tại Phòng In - Phát hành, Viện Thông tin Khoa học xã hội
Phát hành qua mạng lưới Bưu điện Việt Nam - Mã ấn phẩm C634; Hotline: 1800.585855

Giá: 45.000đ

VIỆN DÂN TỘC HỌC VÀ TÔN GIÁO HỌC
VIỆN HÀN LÂM KHOA HỌC XÃ HỘI VIỆT NAM

TẠP CHÍ DÂN TỘC HỌC VÀ TÔN GIÁO HỌC

TỔNG BIÊN TẬP

Nguyễn Thị Quế Hương

PHÓ TỔNG BIÊN TẬP

Hoàng Phương Mai

HỘI ĐỒNG BIÊN TẬP

PGS.TS. Nguyễn Văn Minh	Viện Dân tộc học và Tôn giáo học	Chủ tịch Hội đồng
TS. Nguyễn Thị Quế Hương	Viện Dân tộc học và Tôn giáo học	Phó Chủ tịch HĐ
PGS.TS. Nguyễn Thị Thanh Bình	Viện Dân tộc học và Tôn giáo học	Ủy viên
TS. Hoàng Văn Chung	Viện Dân tộc học và Tôn giáo học	Ủy viên
PGS.TS. Nguyễn Hồng Dương	Viện Trần Nhân Tông	Ủy viên
TS. Ngô Quốc Đông	Viện Dân tộc học và Tôn giáo học	Ủy viên
TS. Nguyễn Thắm Thu Hà	Viện Dân tộc học và Tôn giáo học	Ủy viên
GS.TS. Đỗ Quang Hưng	Đại học Khoa học Xã hội & Nhân văn	Ủy viên
TS. Nguyễn Ngọc Mai	Viện Dân tộc học và Tôn giáo học	Ủy viên
TS. Hoàng Phương Mai	Viện Dân tộc học và Tôn giáo học	Ủy viên
TS. Bùi Thị Bích Lan	Viện Dân tộc học và Tôn giáo học	Ủy viên
TS. Nguyễn Công Thảo	Viện Dân tộc học và Tôn giáo học	Ủy viên
TS. Trần Hồng Thu	Viện Dân tộc học và Tôn giáo học	Ủy viên
PGS.TS. Vương Xuân Tình	Hội Dân tộc học và Nhân học Việt Nam	Ủy viên
PGS. TS. Chu Văn Tuấn	Viện Xã hội học và Tâm lý học	Ủy viên

TÒA SOẠN VÀ TRỊ SỰ

Tầng 9, Tòa nhà A, Số 1, phố Liễu Giai, phường Ngọc Hà, thành phố Hà Nội

Điện thoại: (+84) 0962017858

Email: tapchidthvatgh@gmail.com

Website: <http://iars.vass.gov.vn>

MỤC LỤC

NHỮNG VẤN ĐỀ CHUNG

- 3 **Chu Văn Tuấn**
Một số đóng góp của Phật giáo và Công giáo trong Cách mạng tháng Tám năm 1945: Bài học lịch sử và ý nghĩa hiện thời
- 16 **Ngô Quốc Đông**
Hiện trạng và đặc điểm một số cộng đồng Công giáo khu vực biên giới đất liền Việt Nam
- 29 **Phạm Thị Thủy Chung**
Tín ngưỡng truyền thống của người Khor-me ở Nam Bộ: đặc điểm và phân loại
- 40 **Nguyễn Bình**
Malaysia ứng phó với ảnh hưởng của “Nhà nước Islam giáo”

NHỮNG VẤN ĐỀ DÂN TỘC, TỘC NGƯỜI

- 51 **Đoàn Việt**
Nguồn nhân lực trong du lịch cộng đồng vùng dân tộc thiểu số tỉnh Nghệ An
- 62 **Trần Thị Mai Lan**
Hoạt động du lịch cộng đồng ở thôn Sin Suối Hồ, xã Sin Suối Hồ, tỉnh Lai Châu và những vấn đề đặt ra trong bảo tồn văn hóa tộc người
- 72 **Nguyễn Thị Minh Tú, Nguyễn Ngọc Sơn, Vi Văn An**
Tri thức địa phương trong xây dựng mô hình sản xuất mây tre đan của người Khor-mú ở tỉnh Nghệ An

NHỮNG VẤN ĐỀ TÍN NGƯỠNG, TÔN GIÁO

- 84 **Nguyễn Thị Trang**
Mô hình đảm bảo an sinh xã hội của Phật giáo ở Việt Nam hiện nay
- 95 **Hoàng Thị Thu Hương, Bùi Thị Minh Phượng**
Thần linh và tổ tiên: mối liên hệ giữa cộng đồng và dòng họ trong lễ tạ mộ của người Dao Quần Chẹt ở Yên Bái
- 106 **Vũ Thanh Bằng**
Sự biến đổi của lễ vật trong tín ngưỡng thờ Thành hoàng ở thành phố Hà Nội hiện nay
- 117 **Phan Thị Hoa Lý**
Biến đổi tín ngưỡng của người Hoa ở Hà Nội: Trường hợp hội quán Quảng Đông
- Tổng mục lục Tạp chí Dân tộc học và Tôn giáo học năm 2025**

TÓM TẮT TIẾNG VIỆT SỐ 5/2025

1. Chu Văn Tuấn: Một số đóng góp của Phật giáo và Công giáo trong Cách mạng tháng Tám năm 1945: Bài học lịch sử và ý nghĩa hiện thời

Tóm tắt: Trên cơ sở nghiên cứu các nguồn tài liệu, bài viết trình bày những đóng góp của một số tổ chức và cá nhân Phật giáo, Công giáo ở Việt Nam đối với Cách mạng tháng Tám năm 1945. Từ đó, bài viết rút ra một số bài học lịch sử và ý nghĩa hiện thời, như bài học về tôn trọng, đảm bảo quyền tự do tín ngưỡng, tôn giáo; bài học về đoàn kết tôn giáo, đoàn kết dân tộc, phát huy vai trò, giá trị và nguồn lực tôn giáo, ... Sự đóng góp, ủng hộ của tôn giáo đã góp phần mang đến thắng lợi của Cách mạng tháng Tám năm 1945 là bài học lịch sử có ý nghĩa quan trọng trong bối cảnh hiện nay, khi đất nước bước vào kỷ nguyên mới, rất cần phát huy mọi nguồn lực cho sự phát triển đất nước thì vai trò, giá trị, nguồn lực tôn giáo càng không thể bỏ qua.

Từ khóa: Nguồn lực tôn giáo, Cách mạng tháng Tám, bài học lịch sử, ý nghĩa, Việt Nam.

2. Ngô Quốc Đông: Hiện trạng và đặc điểm một số cộng đồng Công giáo khu vực biên giới đất liền Việt Nam

Tóm tắt: Bài viết này tập trung vào hai nội dung chính: Thứ nhất, cung cấp dữ liệu liên quan đến Công giáo tại một số khu vực biên giới đất liền của Việt Nam. Các dữ liệu này được cập nhật đến 2024, dựa trên hai nguồn chủ yếu: báo cáo của các ban ngành chức năng địa phương và kết quả phỏng vấn, khảo sát tại thực địa. Thứ hai tiến hành phân tích một số đặc điểm của các cộng đồng Công giáo tại các khu vực biên giới đất liền Việt Nam. Trên cơ sở tiếp cận sử học và tôn giáo học, các dữ liệu cho thấy nguồn gốc hình thành, hiện trạng niềm tin cũng như sinh hoạt của các cộng đồng Công giáo có sự khác biệt đáng kể. Những khác biệt này được chi phối bởi sự đa dạng trong lịch sử truyền giáo, quá trình di dân và bối cảnh kinh tế - xã hội ở từng địa phương.

Từ khóa: Công giáo, đặc điểm, biên giới đất liền, Việt Nam.

3. Phạm Thị Thủy Chung: Tín ngưỡng truyền thống của người Kơ-me ở Nam Bộ: đặc điểm và phân loại

Tóm tắt: Cộng đồng người Kơ-me ở Nam Bộ có một nền văn hóa tín ngưỡng, tôn giáo vô cùng phong phú và đặc sắc. Mặc dù Phật giáo Nam tông được coi là tôn giáo chủ đạo, ảnh hưởng sâu rộng đến đời sống xã hội, nhưng

trong thực tế, tín ngưỡng truyền thống chiếm một vị trí rất quan trọng trong đời sống của người Khor-me và thường xuyên được thực hành đan xen với Phật giáo. Dựa vào quan điểm của Clifford Geertz về diễn giải văn hóa, phương pháp tổng quan tài liệu và nghiên cứu thực địa, bài viết này tập trung phân tích chỉ ra những hình thức tín ngưỡng đặc trưng của người Khor-me ở Nam Bộ, từ đó tiến hành phân loại và luận giải về các đặc điểm nổi bật, nhằm đóng góp một góc nhìn sâu sắc và mang tính hệ thống hơn về văn hóa tôn giáo, tín ngưỡng của cộng đồng này.

Từ khóa: Tín ngưỡng dân gian, người Khor-me, đặc điểm, phân loại, Nam Bộ.

4. Nguyễn Bình: Malaysia ứng phó với ảnh hưởng của “Nhà nước Islam giáo”

Tóm tắt: Nghiên cứu này phân tích cách thức chính quyền Malaysia ứng phó với sự trỗi dậy của cái gọi là “Nhà nước Islam giáo” đối với an ninh quốc gia. Mặc dù Malaysia không phải là mục tiêu trọng điểm của “Nhà nước Islam giáo”, song quốc gia này vẫn đối diện với nhiều thách thức, như: công dân bị lôi kéo tham gia xung đột ở Syria và Iraq, cũng như các âm mưu khủng bố thực hiện trong nước từ các phần tử ủng hộ tư tưởng “Nhà nước Islam giáo”. Do đó, bài viết trình bày cách thức chính quyền Malaysia ứng phó với “Nhà nước Islam giáo” - một mối đe dọa an ninh phi truyền thống trong bối cảnh khu vực và toàn cầu - qua các khía cạnh: biện pháp pháp lý, chính sách phòng ngừa, hoạt động thực thi và hợp tác quốc tế. Bài viết góp phần làm sáng tỏ nỗ lực của Malaysia trong cân bằng giữa bảo vệ an ninh quốc gia và duy trì ổn định xã hội, đồng thời, nâng cao hiệu quả phòng chống chủ nghĩa khủng bố xuyên quốc gia.

Từ khóa: Malaysia, “Nhà nước Islam giáo”, chống khủng bố.

5. Đoàn Việt: Nguồn nhân lực trong du lịch cộng đồng vùng dân tộc thiểu số tỉnh Nghệ An

Tóm tắt: Phát triển du lịch cộng đồng là một trong những định hướng quan trọng nhằm thu hút và phát huy nguồn nhân lực tại chỗ, góp phần nâng cao thu nhập, cải thiện chất lượng sống của người dân địa phương, đặc biệt ở các cộng đồng dân tộc thiểu số. Tại miền tây Nghệ An, cộng đồng người Hmông và người Thái (huyện Kỳ Sơn cũ) đã và đang tích cực tham gia vào hoạt động kinh doanh du lịch cộng đồng. Mặc dù đã đạt được một số kết quả bước đầu, song vẫn tồn tại nhiều hạn chế liên quan đến nguồn nhân lực phục vụ du lịch. Bằng việc tổng hợp và phân tích tư liệu thứ cấp, trên cơ sở khảo sát thực trạng phát triển du lịch cộng đồng tại hai xã Mường Lống và Mỹ Lý, bài viết này mong muốn đóng góp cơ sở khoa học giúp các cơ quan quản lý, hoạch định chính sách phát triển du lịch cộng

đồng phù hợp với yêu cầu thực tiễn và định hướng phát triển kinh tế - xã hội một cách bền vững.

Từ khóa: *Nguồn nhân lực, du lịch cộng đồng, dân tộc thiểu số, Nghệ An.*

6. Trần Thị Mai Lan: Hoạt động du lịch cộng đồng ở thôn Sin Suối Hồ, xã Sin Suối Hồ, tỉnh Lai Châu và những vấn đề đặt ra trong bảo tồn văn hóa tộc người

Tóm tắt: *Du lịch cộng đồng là hướng phát triển được nhiều cộng đồng dân tộc thiểu số lựa chọn trong những năm gần đây, dựa trên lợi thế về cảnh quan thiên nhiên và văn hóa tộc người để phát triển sinh kế mới với lợi ích kép: vừa tăng thu nhập cho các hộ gia đình và ngân sách địa phương, vừa góp phần bảo tồn văn hóa truyền thống tộc người. Thôn Sin Suối Hồ ở xã Sin Suối Hồ là một điểm sáng trong phát triển du lịch cộng đồng của tỉnh Lai Châu. Người Hmông ở đây đã xây dựng được mô hình du lịch cộng đồng kiểu mẫu của tỉnh và đạt được danh hiệu làng du lịch chuẩn ba sao, nổi tiếng ở Việt Nam và trong khu vực ASEAN. Tuy nhiên, bên cạnh những thành công, du lịch cộng đồng ở thôn Sin Suối Hồ cũng đặt ra những bất cập trong việc khai thác văn hóa truyền thống tộc người để phục vụ du lịch. Thông qua các hoạt động du lịch ở thôn Sin Suối Hồ, bài viết nêu bật thành công và những thách thức mà người Hmông ở đây đang phải đối mặt. Từ đó, đề xuất một số giải pháp nhằm bảo tồn văn hóa để phát triển du lịch cộng đồng một cách bền vững.*

Từ khóa: *Du lịch cộng đồng, bảo tồn văn hóa, Sin Suối Hồ, Lai Châu.*

7. Nguyễn Thị Minh Tú, Nguyễn Ngọc Sơn, Vi Văn An: Tri thức địa phương trong xây dựng mô hình sản xuất mây tre đan của người Kơ-mú ở tỉnh Nghệ An

Tóm tắt: *Bài viết phân tích mô hình sản xuất mây tre đan của người Kơ-mú trên cơ sở khai thác và phát huy tri thức địa phương hiện nay, chỉ ra những cơ hội, thách thức trong sản xuất để đưa sản phẩm mây tre đan của người Kơ-mú ra thị trường. Trên cơ sở đó, bài viết đề xuất các giải pháp góp phần hoàn thiện cơ chế chính sách, phát triển chuỗi giá trị sản phẩm OCOP theo xu hướng hiện đại nhưng vẫn giữ gìn bản sắc, quy hoạch vùng nguyên liệu bền vững và phát huy vai trò của hợp tác xã trong việc kết nối thị trường. Việc thực hiện nghiên cứu này không chỉ góp phần phát triển sinh kế bền vững cho người Kơ-mú thông qua thương mại hóa sản phẩm đan lát, mà còn đóng vai trò quan trọng trong bảo tồn và phát huy giá trị văn hóa truyền thống đặc sắc của cộng đồng dân tộc thiểu số tại miền tây Nghệ An.*

Từ khóa: Tri thức địa phương, sản xuất mây tre đan, dân tộc Khơ-mú, tỉnh Nghệ An.

8. Nguyễn Thị Trang: Mô hình đảm bảo an sinh xã hội của Phật giáo ở Việt Nam hiện nay

Tóm tắt: Trong suốt chiều dài lịch sử, Phật giáo đã gắn kết bền chặt, đồng hành cùng dân tộc trước mọi biến cố thử thách và thể hiện là một tôn giáo có tinh thần nhập thế mạnh mẽ. Phật giáo ngày càng chứng tỏ là một nguồn lực quan trọng, đóng góp tích cực cho xã hội trên nhiều phương diện, đặc biệt, trong lĩnh vực đảm bảo an sinh xã hội cho nhóm người yếu thế. Hiện nay, Phật giáo đang phát triển một mô hình an sinh xã hội dựa trên giáo lý nhà Phật, song vẫn tuân theo chính sách của Nhà nước. Bài viết này hướng tới việc phân tích và đánh giá mô hình đảm bảo an sinh xã hội của Phật giáo ở Việt Nam, qua đó, làm rõ những đóng góp tích cực trong hệ thống an sinh xã hội của Nhà nước.

Từ khóa: Phật giáo, an sinh xã hội, mô hình, nguồn lực tôn giáo, Việt Nam.

9. Hoàng Thị Thu Hương, Bùi Thị Minh Phượng: Thần linh và tổ tiên: mối liên hệ giữa cộng đồng và dòng họ trong lễ tạ mộ của người Dao Quần Chẹt ở Yên Bái

Tóm tắt: Lễ tạ mộ (cháy chầu) của người Dao Quần Chẹt ở Yên Bái là một nghi lễ truyền thống quan trọng, thể hiện sự gắn kết chặt chẽ giữa cộng đồng, dòng họ và cá nhân trong đời sống tín ngưỡng. Nghi lễ này nhằm tri ân công lao của tiền nhân đối với dòng họ và kiến tạo không gian thiêng, nơi gia tiên, Ông cụ và thần linh tối cao cùng hiện diện. Khảo sát lễ tạ mộ tại dòng họ Lương cho thấy, cấu trúc nghi lễ phản ánh mối quan hệ ba chiều: gia tiên hưởng lễ, thần linh chứng giám, con cháu bày tỏ lòng hiếu kính và cầu phúc. Đặc biệt, lễ tạ mộ cho thấy cơ chế “thăng cấp” từ cá nhân quá cố đến vị thế gia tiên, Ông cụ và thần linh. Nghi lễ không chỉ khẳng định bản sắc văn hóa người Dao Quần Chẹt, mà còn thể hiện sự tiếp biến linh hoạt giữa tín ngưỡng Đạo giáo và các tôn giáo khác tại địa phương, đồng thời, góp phần bảo tồn di sản và củng cố tinh thần cộng đồng.

Từ khóa: Người Dao Quần Chẹt, lễ tạ mộ, gia tiên, Ông cụ, dòng họ Lương.

10. Vũ Thanh Bằng: Sự biến đổi của lễ vật trong tín ngưỡng thờ Thành hoàng ở thành phố Hà Nội hiện nay

Tóm tắt: Tín ngưỡng Thành hoàng với các thiết chế liên quan, bao gồm: hệ thống cơ sở thờ tự như đình, miếu, nghè... và các nghi lễ, lễ hội tồn tại phổ biến trong đời sống của cư dân ở thành phố Hà Nội. Trong bối cảnh đương đại, tín ngưỡng Thành hoàng ở Hà Nội vẫn bảo lưu nhiều phong tục, tập quán truyền

thống, nhưng cũng có những biến đổi trên nhiều phương diện, trong đó, có tục lệ chuẩn bị và dâng cúng lễ vật. Lễ vật là một thành tố quan trọng cấu thành nghi lễ, thể hiện niềm tin, sự tôn kính đối với vị thần bảo hộ, đồng thời góp phần duy trì các chuẩn mực ứng xử và củng cố sự gắn kết cộng đồng. Bài viết này tập trung phân tích các đặc điểm truyền thống và một số xu hướng biến đổi hiện nay của lễ vật trong tín ngưỡng thờ Thành hoàng ở thành phố Hà Nội.

Từ khóa: *Tín ngưỡng Thành hoàng, lễ vật, biến đổi văn hóa, thành phố Hà Nội.*

11. Phan Thị Hoa Lý: *Biến đổi tín ngưỡng của người Hoa ở Hà Nội: Trường hợp hội quán Quảng Đông*

Tóm tắt: *Bài viết tập trung làm rõ quá trình biến đổi của các thực hành tín ngưỡng tại một hội quán của người Hoa ở Hà Nội trên cơ sở sử dụng phương pháp điền dã dân tộc học, bao gồm: quan sát tham dự, phỏng vấn sâu, điều tra hồi cố và nghiên cứu tài liệu thứ cấp, chỉ ra những biến đổi quá trình tiếp biến văn hóa Hoa - Việt, cũng như lí giải nguyên nhân của hiện tượng này. Bài viết góp phần bổ sung một trường hợp cụ thể cho nghiên cứu về sự biến đổi tín ngưỡng của cộng đồng thiểu số ở đô thị Việt Nam, làm rõ cơ chế tiếp biến văn hóa trong môi trường đô thị đa tộc người, đồng thời, mở rộng khung lý thuyết về sự vận động của tín ngưỡng dân gian trong bối cảnh hiện đại hóa và chính sách quản lý văn hóa nói chung, tôn giáo, tín ngưỡng nói riêng.*

Từ khóa: *Tôn giáo, tín ngưỡng dân gian, người Hoa, tiếp biến văn hóa.*